

Hemşirelik Öğrencilerinde Akademik Başarı Düzeyi ile Aile İşlevselliği ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Determination of the Relationship Between Family Functionality and Locus of Control and Levels of Academic Success Among Nursing Students

Satı DİL, Özlem BULANTEKİN

ÖZET

Amaç: Bu araştırmada, hemşirelik öğrencilerinde akademik başarı düzeyi ile aile işlevselliği, kontrol odağı ve bazı sosyodemografik değişkenlerle ilişkinin incelenmesi amaçlandı.

Gereç ve Yöntem: Bu araştırma tanımlayıcı ve kesitsel olarak yürütüldü. Çalışma Nisan-Mayıs 2010 tarihinde 126 hemşirelik bölümü öğrencisi ile gerçekleştirildi. Veri toplama aracı olarak, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini içeren 15 soruluk anket formu, Rotter'in İç Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanıldı. Verilerin değerlendirmesinde, T-testi, ANOVA ve Pearson's korelasyon analizi kullanıldı.

Bulgular: Öğrencilerin GAO puan ortalaması 2.55 ± 0.52 , ADÖ'nün; "gereken ilgiyi gösterme" alt boyutu puan ortalamasının (2.15 ± 0.38) en yüksek, "genel işlevler" alt boyutu puan ortalamasının (1.55 ± 0.42) ise en düşük olduğu bulundu. RİDKOÖ toplam puan ortalaması ile ADÖ'nün "iletişim" alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ($r=0.197$; $p<0.05$) saptandı. Aile tipine göre ADÖ'nün "duygusal tepki verebilme" alt boyutu, anne eğitim düzeyi ve bir ruhsal hastalığa sahip olma durumuna göre "gereken ilgiyi gösterme" alt boyutu, barınma yerine göre "roller" alt boyutu ve sosyo-ekonomik düzey ile sosyal bir güvenceye sahip olma durumuna göre RİDKOÖ toplam puan ortalamalarında fark olduğu bulundu ($p<0.05$).

Sonuç: Öğrencilerin akademik başarıları ile algıladıkları aile işlevselliği, kontrol odağı ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Hemşirelik eğitiminde öğrencilerin başarısını etkileyen faktörlerin araştırılmasına ihtiyaç vardır.

Anahtar sözcükler: Akademik başarı, iç- dış kontrol odağı, aile işlevselliği.

SUMMARY

Objectives: This research was conducted to determine the relationship between family functionality, locus of control, levels of academic success, and sociodemographic characteristics among nursing students.

Methods: This research was conducted in April-May 2010 as a descriptive and cross-sectional research with 126 students in a nursing department. A 15-item questionnaire including sociodemographic characteristics of students, Rotter's Internal-External Locus of Control Scale (RIELCS) and the Family Assessment Device (FAD) were used as data collection tools. The data were evaluated using percentages, t-test, one-way ANOVA, and Pearson's correlation analysis.

Results: It was determined that the mean General Academic Success (TGAS) score was 2.55 ± 0.52 . The mean score of the Affective Involvement subscale of FAD (2.15 ± 0.38) was the highest, while the mean score of the General Functioning subscale of FAD (1.55 ± 0.42) was the lowest. A positive correlation was found between the total scores of RIELCS and the Communication subscale of FAD in the correlation analysis ($r=0.197$, $p<0.05$). It was found that there were statistically significant differences between the type of family and the Affective Responsiveness subscale of FAD, between education levels of the students' mothers and the Affective Involvement subscale of FAD, between students with mental illness and the Affective Involvement subscale of FAD, between the Accommodation of Students and the Roles subscale of FAD, between the socioeconomic status of students and the total score of RIELCS, and between students having social security and the total score of RIELCS ($p<0.05$).

Conclusion: Our results indicated that there is no statistically significant relation between the total scores of FAD and RIELCS and TGAS levels of students.

Key words: Academic success; internal-external locus of control; family functionality.

Giriş

Akademik başarı, okul ortamında belirli bir ders ya da akademik programlardan bireyin ne derece yararlandığının bir ölçüsü ya da göstergesi olarak tanımlanmaktadır. Bunun-

la birlikte bir akademik programdaki derslerden öğrencinin aldığı notların ya da puanların ortalaması olarak da açıklanmaktadır.^[1,2] Günümüzde üniversite öğrencilerinin akademik başarısını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Yükseköğrenim döneminde öğrencinin akademik başarısını etkileyen zeka, yetenek, kişilik veya okumakta olduğu okulun özellikleri, çalışma alışkanlıkları, özsaygı, yalnızlık, sınav kaygısı, çevre, aile, sosyoekonomik durum, arkadaş grubu, üniversitenin olanakları, motivasyon ve meslek seçimi vb. gibi etmenler üzerinde araştırmalar yapılmıştır.^[1-4] Bunlardan, öğrencinin yaşı, cinsiyeti, aile tipi, barınma yeri, sosyal güvence durumu ve ruhsal hastalık durumu gibi bazı bireysel ve aile özel-

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Çankırı

İletişim (Correspondence): Yard. Doç. Dr. Satı DİL.
e-posta (e-mail): satidil@gmail.com

Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2011;2(1):17-24
Journal of Psychiatric Nursing 2011;2(1):17-24

likleri akademik başarıyı etkileyen “zihinsel olmayan faktörler” arasında yer almaktadır.

Bireyin yaşamdan doyum sağlaması, işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun kişi olarak yetişmesi öncelikle aile çevresinde sağlanmaktadır. Aile sistemi kişiye sevmeye/sevilme, karar verme, sorumluluk taşıma, yaratıcılığını kullanma ve sosyal rollerini yerine getirme gibi önemli nitelikleri kazandırmaktadır. Kişilerin sağlıklı bireyler olmaları yaşadıkları ailenin işlevlerini sağlıklı biçimde yerine getirmesi ile mümkündür. Aile işlevselliği ile duygusal zekâ gelişimi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, duygusal zeka düzeyi ile aile işlevselliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu, aile içinde problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü gibi alanlara yönelik edinilen bilgilerin aile işleyişi hakkında önemli sonuçlar verdiği belirlenmiştir.^[5] Bir başka çalışmada ise intihar girişiminde bulunan ergenlerin aile işlevselliği incelenmiş ve ailede destek, hoşgörü, sevgi ve ilginin yetersizliğini, üyelerin gelişimini sağlayacak rollerin iyi belirlenmemiş olmasını, savunucu iletişim biçimini benimsemiş olduklarını ve sıcak ilişkilerin var olduğu bir ev ortamının eksikliği algılandıkları saptanmıştır.^[6]

Bireyin yetiştiği aile ortamı onun kendisine ve çevresine yönelik algılarını da etkilemektedir. Kişinin kendi yaşamı üzerindeki kontrolünü algılama biçimi ve kendi seçimini yapabilecek güce ve çevresini etkileyebilme becerisine sahip olup olmadığı algısı ise bireyin “kontrol odağının” göstergesidir. İç-dış olmak üzere 2 tip kontrol odağı biçimi bulunmaktadır. İç ve dış kontrol odağı kavramları ilk kez Rotter tarafından tanımlanmıştır. Bu kavram kişisel bir özellik olup, “bir insanın bireysel çabalarıyla yaşamının sonuçlarını, karşılaştığı durumları değiştirebileceğine ve olayları/durumları etkileyebileceğine inanma durumu” olarak tanımlanmaktadır. Bireyin iyi ya da kötü olarak kendisini etkileyen olayları kendi yetenekleri, özellikleri kaderi ya da güçlü olan başka insanlar gibi değişkenlere bağlama eğilimini ifade etmektedir. Kendilerini etkileyen olayların, daha çok kendi denetimlerinde olduğu inancını taşıyan bireyler iç kontrol odaklı; yaşamlarını daha çok kendileri dışındaki güçlerin denetiminde olduğu inancını taşıyan bireyler ise dış kontrol odaklı olarak nitelendirilmektedir.

Kontrol odağına yönelik üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalar incelendiğinde öğrencilerin, atılganlık düzeyi, benlik saygısı ve kontrol odağı arasında anlamlı bir ilişki olduğu, yüksek benlik saygısına sahip olan öğrencilerin daha fazla iç kontrol odaklı oldukları,^[10,11] kontrol odağı ile eleştirel düşünme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu, aile içi geçimsizlik olmadığını ve ailelerinde önemli kararların alınmasına katıldığını belirten öğrencilerin daha fazla iç kontrol odaklı oldukları,^[12] kendilik algısı olumlu ve iç kontrol odaklı öğrencilerin kişilerarası çatışma çözme süreçlerinde daha

etkili oldukları^[13] ve yüzleşmeye daha çok önem verdikleri, kendilerini daha çok açtıkları ve duygularını daha fazla sergiledikleri^[15] ayrıca akademik olarak daha başarılı, yarışma ortamlarında daha üstün ve toplumsal olaylarda daha aktif roller aldıkları saptanmıştır.^[16] Üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada ise uygulanan 10 oturumluk bir kişilerarası ilişkiler beceri eğitimi programının öğrencilerin kontrol odağı üzerinde olumlu ve kalıcı bir etki oluşturduğu belirlenmiştir.^[14]

Hemşirelik öğrencilerine özgü çalışmaların sonuçlarında ise, öğrencilerin kontrol odağı ile ilgili farklı sonuçlar yer almaktadır. Bir çalışmada öğrencilerin dış kontrol odaklı oldukları, eğitim gördükleri sınıf düzeyi ile kontrol odağı puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı,^[17] başka bir çalışmada ise öğrencilerin kontrol odağı puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu, IV. sınıf öğrencilerin I. sınıflara göre daha iç kontrol odaklı oldukları saptanmıştır.^[12] Öğrencilere mesleki beceri kazandırmaya yönelik simülasyon laboratuvarında oluşturulan bir programın öncesinde ve sonrasında kontrol odağı düzeylerinin incelendiği bir çalışmada ise, öğrencilerin kontrol odağı puan ortalamasının program sonunda değişme göstermediği belirlenmiştir.^[18] Hemşirelikte mesleki beceri geliştirme etkinliklerinin kontrol odağını etkilemediği söylenebilir. 171 hemşirelik öğrencisiyle yapılan başka bir çalışmada öğrencilerin iç kontrol odaklı oldukları, yüksek motivasyon ve adaptasyon düzeylerine sahip oldukları belirlenmiştir.^[19]

Hemşirelik mesleğinde duyarlı, sorumluluk sahibi ve iç kontrol odaklı hemşirelik öğrencilerine gereksinim vardır. Çünkü iç kontrol odaklı hemşirelik öğrencileri klinik ortamlarda karşılaştıkları kritik durumları sorgulayabilme, neden-sonuç ilişkisi kurabilme, eleştirel düşünebilme, yaratıcı çözümler üretebilme ve etkili karar verebilme becerileri açısından başarılı olmaktadır. Bu nedenle hemşirelik eğitim programlarında öğrencilerin bağımsız düşüncelerini ve iç kontrol odaklı olmalarını destekleyecek bir müfredat gereksinimi söz konusudur. Nitekim Uluslararası Hemşireler Birliği ve Avrupa Birliği, ülkelerin rekabet gücünü artıran ve bilimsel kurumları her yönüyle gelişmeye açık hale getiren mutlak hedef olarak, 2009 yılını inovasyon (yenileşim) yılı ilan etmişlerdir. Bu bağlamda, son yıllarda hemşirelik eğitiminde ve uygulamalarında kanıta dayalı yaklaşıma önem verilmesinin yanı sıra öğrencinin kişisel gelişimi ve akademik başarısını artırmaya yönelik yenilikçi stratejiler kullanma, bilgiyi beceriye dönüştürebilme, eleştirel düşünme, karar verebilme ve yeterliliğe odaklanma gibi önemli değişimleri içeren yaklaşımlar da önem kazanmıştır.^[20]

Hemşirelik eğitiminde öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin çalışmalar bulunmakla birlikte; eğitim-öğretimin kalitesini ve öğrenci başarısını arttırmaya yönelik arayışlar halen devam etmektedir. Bu araştırmada

hemşirelik öğrencilerinin akademik başarıları, aile işlevselliği, kontrol odağı ve bazı sosyodemografik değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Literatürde hemşirelik eğitiminde bu değişkenlerin daha az incelenmiş olması nedeniyle yapılan bu çalışma sonuçlarının, hemşirelik eğitiminin kalitesini ve öğrenci başarısını etkileyen bireysel faktörlerin aydınlatılmasına ve buna paralel olarak daha etkili ve yenilikçi öğretim stratejilerinin planlanmasına veri kaynağı oluşturabileceği ve eğitimi geliştirmeye katkı sağlayabileceği düşünülmüştür.

Gereç ve Yöntem

Örneklem

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan bu araştırma Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinde akademik başarı düzeyleri ile aile işlevselliği ve kontrol odağı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümünde 2009-2010 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde öğrenim görmekte olan toplam 231 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada ayrıca örneklem seçilmemiş, Nisan-Mayıs 2010 tarihleri arasında araştırmaya katılmayı kabul eden 126 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Evrenin yaklaşık %54.5'ine ulaşılmıştır.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin verileri, sosyodemografik özellikleri içeren 15 soruluk öğrenci anket formu, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılarak toplanmıştır.

Öğrenci Anket Formu: Öğrenci Anket Formu, Öğrencilerin tanıtıcı (yaş, cinsiyet, medeni durum, doğum yeri, uzun süre yaşadığı yer, aile tipi, anne-baba eğitim düzeyi, barınma yeri, sosyo-ekonomik düzey, sosyal güvence durumu, ruhsal hastalık durumu) bilgilerini içeren 15 sorudan oluşmaktadır.

İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği: Rotter tarafından geliştirilen bu ölçek 29 maddeden oluşmakta ve bireylerin genelleşmiş kontrol beklentilerinin, içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumunu saptamayı amaçlamaktadır. Her madde, zorunlu seçmeli cevaplama türünde ikişer seçeneği kapsamaktadır. Altı madde ölçeğin amacını gizlemek için dolgu olarak yerleştirilmiştir ve diğer 23 maddenin dışsallık yönündeki seçenekleri 1'er puanla değerlendirilmektedir. Böylece ölçek puanları 0 ila 23 puan arasında değişmekte ve yükselen puan dış denetim odağı inancının artmasına işaret etmektedir. RİDKOÖ Türkçe'ye Dağ tarafından uyarlanmıştır. Testin geçerlik ve güvenilirlik çalışması üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. RİDKOÖ'nün test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .83'tür. Ölçeğin KR-20 tekniğiyle hesaplanan güvenilirlik katsayısı .68, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .70 olarak bulunmuştur.^[7] Deneklerin görüşme denetim odağı puan

ortalaması ile RİDKOÖ puanları arasında .69'luk bir Pearson korelasyonu elde edilmiştir. Bu da aracın ölçtüğü boyutu, kabul edilebilir düzeyde geçerli bir şekilde ölçebildiğini göstermektedir.^[7-9] RİDKOÖ'nin bizim çalışmamızdaki Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise $r=0.598$ olarak bulunmuştur.

Aile Değerlendirme Ölçeği: Aile araştırma programı çerçevesinde 1983 yılında A.B.D.'de Brown Üniversitesi ve Butte Hastanesi tarafından geliştirilmiş olup, ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışması Bulut tarafından yapılmış, orijinal adı "McMaster Family Assessment Device" olan Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ); ailenin işlevlerini hangi alanlarda yerine getirdiği ya da getiremediğini, aile üyelerinin algılarına göre değerlendirmeyi sağlayan, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar olmak üzere yedi alt ölçekten oluşan 60 sorulu bir öz bildirim ölçeğidir. Her madde dört seçenekli ve 0 ile 4 arasında puan alan bir ölçektir. Aynen katılıyorum için 1 puan, hiç katılmıyorum için 4 puan verilmektedir. Alt ölçekler; problem çözme (PÇ), iletişim (İLT), roller (ROL), duygusal tepki verebilme (DTV), gereken ilgiyi gösterme (GİG), davranış kontrolü (DVK), genel işlevlerden (Gİ) ibarettir. Her bir alt ölçekte 2.00'nin üzerindeki puanlar, ilgili aile işlevinde sağlıksızlığa gidişi gösterir. Alt ölçeklerin Cronbach alfa katsayıları PÇ için 0.80, İLT için 0.71, ROL için 0.42, DTV için 0.59, GİG için 0.38, DK için 0.52, Gİ için 0.86 olarak bulunmuştur.^[22] Bizim çalışmamıza özgü hesaplanan Cronbach alfa katsayıları ise PÇ için 0.817, İLT için 0.779, ROL için 0.82, DTV için 0.795, GİG için 0.846, DK için 0.837, Gİ için 0.774 ve ADÖ için $r=0.839$ idi.

Ölçeğin alt boyutlarından;

Problem Çözme (PÇ): Ailenin bütünlüğünü tehdit eden sorunları, ailenin işlevselliğini sürdürecektir düzeyde çözebilme yeteneğine işaret etmektedir.

İletişim (İLT): Aile bireyleri arasında bilginin değişimi olarak tanımlanır. Mesajın içeriği ve kimin amaçlandığı ile ilgili olarak sözel mesajın açık ve doğrudan olup olmadığına odaklanır.

Roller: Ailenin farklı aile görevlerini ele alışlarını ve bu görevlerin nasıl dağıldığı ve yerine getirildiği ile ilgili davranış modelleri oluşturma ve sürdürme becerilerine ilişkindir.

Duygusal Tepki Verebilme (DTV): Aile bireylerinin duygularını açıkça ifade edip edemediğini değerlendirir.

Gereken İlgiyi Gösterme (GİG): Aile bireylerinin birbirlerinin etkinliklerine ve onları ilgilendiren şeylere karışma boyutu ile ilgilenir.

Davranış Kontrolü (DK): Bir ailenin bireylerinin davranış standartlarını belirleme ve sürdürme yollarını değerlendirir.

Genel İşlevler (Gİ): Ailenin önceki tüm alanlardaki genel

işlevselliğini değerlendirir. Her bir alt ölçek puanındaki artma işlevsellikte daha çok bozulmayı gösterir.^[22]

İstatistiksel Değerlendirme

Verilerin analizinde öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre ADÖ, RİDKOÖ ve GAO puanlarını karşılaştırmak için T testi ve ANOVA testi, ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise korelasyon analizi testleri kullanılmıştır.^[21]

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın sadece bir sağlık yüksekokulunu kapsaması ve okuldaki öğrencilerin büyük çoğunluğuna ulaşamaması sonuçların genellenmesini sınırlandırmaktadır. Araştırma konusunun tüm yönlerini kapsayan daha önce yapılmış bir çalışmanın olmayışı, çalışma sonuçlarının tartışılmasındaki zenginliği sınırlandırmakla birlikte yeni bulguların sunulmasına olanak sağlamaktadır.

Etik İlkeler

Araştırmanın yapılabilmesi için Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğü'nden ve Sağlık Yüksekokulu'nun Araştırma Komisyonundan yazılı izin alınmış, etik açıdan öğrencilere çalışmanın amacı açıklanmış, bilgilendirilmiş sözlü onam alınmış, gizlilik ilkesine özen gösterilmiştir. Çalışmayı kabul eden öğrencilere veri toplama araçları derslerin öncesinde veya sonunda uygulanmış olup, çalışma tamamlandıktan sonra çalışma sonuçları hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Bulgular

Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri

Tablo 1'de öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (%60.3) 17-21 yaş grubunda ve kız öğrencilerden (%88.1) oluşmaktadır. Öğrencilerin %56.3'ü en uzun süre şehirde yaşadıklarını ve %83.3'ü çekirdek ailede yaşadığını, %59.5'i annesinin okur yazar/ilkokul, %48.4'ü babasının ortaokul/lise düzeyinde eğitime sahip olduğunu, %84.9'u sosyal güvencesinin olduğunu, %50.8'i devlet yurdunda kaldığını, %67.5'i sosyoekonomik durumunun orta düzeyde ve %4.8'i tedavi aldığı bir ruhsal hastalığının olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin Akademik Başarı, Kontrol Odağı ve Aile İşlevi Düzeyleri

Tablo 2'de öğrencilerin akademik başarı, kontrol odağı ve aile işlevi düzeyleri gösterilmiştir. Öğrenciler ADÖ'nün "gereken ilgiyi gösterme" alt boyutundan en yüksek puan ortalamasını alırken, "genel işlevler" alt boyutundan en düşük puan ortalamasını almışlardır. Tüm grubun ADÖ'den aldıkları puanlara bakıldığında, öğrenciler "gereken ilgiyi gösterme" ve "davranış kontrolü" alt boyutları dışında; aile işlevlerini sağlıklılık yönünde algılamaktadırlar. Bununla birlikte öğrencilerin bu iki boyutta ["gereken ilgiyi gösterme" ve "davranış kontrolü"] sağlıklı aile işlevi algısına sahip oldukları

da görülmektedir (Tablo 2). Ayrıca öğrencilerin GAO'larının 2.55 ± 0.52 ve RİDKOÖ puan ortalamasının ise 11.90 ± 3.53 olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Çalışmamızda GAO kesme noktası olarak 2.00 ve üzerinde olanların başarılı olduğu kabul edilerek değerlendirme yapılmıştır. Buna göre öğrencilerin GAO'ları (2.55 ± 0.52), kesme noktasının üzerinde olduğundan, öğrencilerin akademik olarak başarılı oldukları söylenebilmektedir. Ayrıca RİDKOÖ puan ortalamasının (11.90 ± 3.53) ölçekten alına-

Tablo 1. Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri (n=126)

	Sayı	Yüzde
Sınıf		
1. Sınıf	36	28.6
2. Sınıf	34	27
3. Sınıf	31	24.6
4. Sınıf	25	19.8
Yaş		
17-21	76	60.3
≥22	50	39.7
Cinsiyet		
Kız	111	88.1
Erkek	15	11.9
Aile tipi		
Çekirdek	105	83.3
Geniş	19	15.1
Parçalanmış	2	1.6
Sosyal güvence		
Var	107	84.9
Yok	19	15.1
Sosyo-Ekonomik durum		
Yetersiz	14	11.1
Orta	85	67.5
İyi	27	21.4
Barınma yeri		
Aile	5	4.0
Devlet yurdu	64	50.8
Arkadaşları ile evde kalan	50	39.7
Kendi başına evde kalan	4	3.2
Özel yurt	3	2.4
Ruhsal hastalık durumu		
Evet	6	4.8
Hayır	120	95.2

Tablo 2. Öğrencilerin GAO, RİDKOÖ ve ADÖ puan ortalamaları

Ölçekler	Ortalama±SD
ADÖ	
Problem çözme	1.88±0.56
İletişim	1.85±0.45
Roller	1.88±0.36
Duyusal tepki verme	1.79±0.6
Gereken ilgiyi gösterme	2.15±0.38
Davranış kontrolü	2.08±0.34
Genel işlevler	1.55±0.42
GAO	2.55±0.52
RİDKOÖ	11.90±3.53

Tablo 3. Öğrencilerin ADÖ ve RİDKOÖ puanlarına göre GAO puanları

ADÖ alt boyutları	GAO puanları		
	Düşük olan 1.99 ve altı	Yüksek olan 2.00 ve üzeri	t, p
Problem çözme	1.76±0.52	1.90±0.57	t: -0.841, p>0.05
İletişim	1.64±0.42	1.88±0.45	t: -1.953, p>0.05
Roller	1.79±0.34	1.89±0.36	t: -0.991, p>0.05
Duygusal tepki verme	1.77±0.66	1.79±0.59	t: -0.161, p>0.05
Gereken ilgiyi gösterme	1.99±0.31	2.17±0.38	t: -0.173, p>0.05
Davranış kontrolü	2.07±0.29	2.08±0.34	t: -0.59, p>0.05
Genel işlevler	1.32±0.33	1.59±0.42	t: -0.23, p>0.05
RİDKOÖ	11.73±3.69	11.92±3.52	t: -0.199, p>0.05

bilecek maksimum dış kontrol odağı puanına yakın olması ve yükselen puanların dış kontrol odağı inancındaki artışı göstermesi nedeniyle^[7] araştırma bulgumuz da öğrencilerin dış kontrol odağı algısına sahip olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 3'de öğrencilerin ADÖ, RİDKOÖ ve GAO puanları arasındaki ilişki incelenmiş ve puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir (p>0.05). Tablo 4'de öğrencilerin GAO ile ADÖ alt boyutları puan ortalamaları ve RİDKOÖ toplam puan ortalamaları arasındaki korelasyon incelenmiş olup, RİDKOÖ toplam puan ortalamaları ile ADÖ'nün "iletişim" alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuş (p<0.05), diğer alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlılık olmadığı belirlenmiştir.

Bazı Değişkenler Açısından Öğrencilerin Aile İşlevi ve Kontrol Odağı Düzeyleri

Çalışmada aile tipine göre geniş aileye sahip öğrencilerin ADÖ'nün alt ölçeği olan "duygusal tepki verebilme" puan ortalamalarının (2.11±0.7) diğer aile tiplerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır (p<0.05) (Tablo 5). Bu sonuç geniş aileye sahip olan öğrencilerin aile içinde birbirlerine duygularını açıkça ifade edemediklerine işaret etmektedir. Annesi yüksekokul/fakülte mezunu olan öğrencilerin "gereken ilgiyi gösterme" alt boyutu puan orta-

lamalarının (1.67±0.15) diğer gruplara göre daha düşük olduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (p<0.05). Çalışmada ruhsal bir hastalığa sahip olan öğrencilerin olamayanlara göre ADÖ alt boyut "gereken ilgiyi gösterme" puan ortalamalarının (2.67±0.64) daha yüksek olduğu ve gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0.05). Barınma yerine göre, ailesiyle kalan öğrencilerin ADÖ "roller" alt boyutu puan ortalamasının (2.40±0.33) diğer gruplara göre daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0.05). Araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre RİDKOÖ toplam puan ortalamaları (12.03±3.42) daha yüksek bulunmasına karşın gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0.05). Yine öğrencilerin aile tipine göre RİDKOÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında çekirdek ailede yaşayan öğrencilerin (11.70±3.47) diğer gruplara göre daha iç kontrol odaklı oldukları ancak aradaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0.05).

Tartışma

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinde akademik başarı düzeyleri ile aile işlevselliği ve kontrol odağı ve bazı sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, GAO, ADÖ ve RİDKOÖ toplam puan ortalamaları arasında bir ilişki saptanmıştır. Ancak sosyodemografik özellikler açısından incelen-

Tablo 4. Öğrencilerin GAO, RİDKOÖ ve ADÖ alt boyutları puanları arasındaki korelasyon analizi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
(1) GAO	1								
(2) RİDKOÖ	.007	1							
(3) Problem çözme	-.032	0.098	1						
(4) İletişim	.114	.197*	.628**	1					
(5) Roller	-.042	.016	.325**	.454**	1				
(6) Duygusal tepki verme	.006	.172	.481**	.670**	.399**	1			
(7) Gereken ilgiyi gösterme	-.02	-.108	.106	.301**	.300**	.324**	1		
(8) Davranış kontrolü	.025	.067	.252**	.363**	.363**	.324	.185	1	
(9) Genel işlevler	.120	.07	.651**	.755**	.574**	.710**	.318**	.348**	1

n=126; (*) p<.05; (**) p<.01.

Tablo 5. Öğrencilerin bazı değişkenler açısından ADÖ alt boyutları puan ortalamaları

Sosyodemografik özellikler	Problem	İletişim	Roller verebilme	Duygusal tepki gösterme	Gereken ilgiyi kontrolü	Davranış	Genel işlevler
Aile tipi							
Çekirdek	1.89±0.59	1.84±0.46	1.87±0.36	1.74±0.57	2.13±0.36	2.08±0.34	1.54±0.43
Parçalanmış	2.34±0.00	1.56±0.46	1.64±0.05	1.42±0.35	2.29±0.19	2.5±0.07	1.54±0.53
Geniş	1.77±0.37	1.91±0.38	1.95±0.34	2.11±0.7	2.21±0.45	2.02±0.33	1.63±0.34
F	1.024	0.592	0.829	3.640*	0.435	1.861	0.403
Anne eğitim düzeyi							
Okur yazar değil	2.03±0.71	1.83±0.5	1.71±0.34	1.96±0.72	1.98±0.34	2.04±0.31	1.75±0.42
Okuryazar / İlkokul	1.90±0.53	1.86±0.43	1.90±0.40	1.81±0.57	2.26±0.32	2.08±0.34	1.54±0.39
Ortaokul / Lise	1.84±0.56	1.87±0.48	1.88±0.35	1.76±0.62	2.06±0.41	2.07±0.34	1.57±0.45
Fakülte/ Y.O.	1.69±0.69	1.62±0.51	1.87±0.25	1.47±0.59	1.67±0.15	2.17±0.37	1.37±0.42
F	0.595	0.658	0.844	0.035	8.119**	0.236	1.226
Ruhsal hastalık durumu							
Olan	2.14±0.64	2.01±0.32	2.11±0.58	1.78±0.58	2.67±0.64	2.32±0.19	1.74±0.55
Olmayan	1.87±0.56	1.84±0.45	1.81±0.34	1.79±0.69	2.12±0.34	2.07±0.34	1.55±0.41
F	1.13	1.028	1.553	0.59	3.580*	1.753	1.079
Barınma yeri							
Ailesiyle	2.20±0.62	2.20±0.28	2.40±0.33	2.10±0.38	2.49±0.62	2.29±0.20	1.92±0.47
Devlet yurdu	1.89±0.56	1.85±0.52	1.88±0.36	1.81±0.66	2.13±0.38	2.10±0.38	1.56±0.44
Arkadaşları ile evde	1.80±0.55	1.81±0.37	1.85±0.35	1.76±0.53	2.13±0.34	2.03±0.28	1.53±0.37
Kendi başına	2.00±0.75	1.81±0.49	1.73±0.19	1.62±0.64	2.32±0.42	2.08±0.50	1.58±0.47
Özel yurt	2.34±0.0	1.96±0.23	1.64±0.41	1.50±0.43	2.05±0.16	2.19±0.35	1.33±0.16
F	1.197	0.888	3.354*	0.607	1.316	0.836	1.198

n=126; (*) p<.05; (**) p<.01.

diğinde; aile tipine göre geniş aileye sahip öğrencilerin “duygusal tepki verebilme” puan ortalamalarının (2.11±0.7) diğer aile tiplerine göre daha yüksek olduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (p<0.05). Bulut’a göre duygusal tepki verebilme işlevini yerine getiren bir ailede, aile üyeleri mutluluk, neşe gibi ferahlık ifade eden duyguların yanında üzüntü, korku gibi duygularını da sözle ya da davranışlarıyla ifade edebilirler.^[16] İsmen’in belirttiğine göre Hooven ve arkadaşlarının araştırmasında, kendi hüznlerinin farkında olan ve çocuklarına kızgınlıkla baş edebilmeleri hususunda rehberlik etme eğiliminde olan ebeveynlerin, çocuklarının duygularını düzenleme yetenekleri üzerinde önemli etkiye sahip oldukları saptanmıştır.^[5] Bu bağlamda, ailedeki birey sayısının artmasının duygusal tepkileri istendik bir biçimde ifade etmeyi ve davranışa yansıtmayı güçleştirebileceği düşünülmüştür. Ergenlerin aile işlevi algılarına göre uyum düzeylerinin incelendiği başka bir çalışmada ise, ailenin ergenler tarafından sağlıklı olarak algılanmasının uyum düzeyini azalttığı bulunmuştur. Ayrıca aynı çalışmada ergenlerin ADÖ’nün “gereken ilgiyi gösterme” alt boyutu dışındaki aile işlevlerini sağlıklılık yönünde algıladıkları belirlenmiştir.^[23] Araştırmamızda da bu bulguya benzer sonuçlar bulunmuştur. ADÖ’nün özellikle “gereken ilgiyi gösterme” alt boyutundaki puan ortalamasının diğerlerine göre daha yüksek olduğu, bu boyuttaki aile işlevlerini sağlıklı olarak algıladığı belirlenmiştir. Bu sonucun örneklem grubumuzun ergen yaş grubunda olması nedeniyle, aileleriyle iletişimde yaşadıkları çatışmalardan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Literatürde ailelerin çocuklarına güven-

meleri ve anlama çalışmaları, sorunlarının çözümünde uygun yönlendirmelerde bulunmaları, hatalarını uygun bir şekilde düzeltmeleri, çocuğu suçlayıcı, yargılayıcı davranışlardan kaçınmaları, çocuğun üstün ve güçlü yanlarını vurgulama ve başarılarını takdir ederek verecekleri destek, çocuğun kendine güvenini, öz-saygısını ve kişisel sorumluluk algısını artırarak, stres ve sorunlarla baş edebilme becerisini geliştirecek ve akademik başarısının yükselmesine de katkı sağlayabileceği vurgulanmaktadır.^[2,24]

Çalışmada akademik başarı ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki incelendiğinde; kız öğrencilerin erkeklerle göre daha başarılı oldukları (2.57±0.52) ancak gruplar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (p>0.05), bir ruhsal hastalığı olan öğrencilerin olmayanlara göre akademik başarı puan ortalamalarının daha düşük olduğu (2.11±0.48) ancak gruplar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (p>0.05) belirlenmiştir. Çalışmadaki diğer sosyodemografik özellikler ile de akademik başarı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamış olup, ilgili literatür incelendiğinde akademik başarıyı etkileyen faktörlere yönelik farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.^[3,4] Akademik başarı üzerinde etkili olduğu saptanan faktörlerden bazıları, fiziki-sosyal çevre, arkadaş ortamı, aile ile ilgili problemler, ailelerin eğitim ve sosyoekonomik düzeyleri, okuduğu bölümden memnun olma, akademik kadronun tutumu, üniversitenin imkanları, kişiler arası ilişkilere yönelik problemler, barınma ve beslenme olarak belirtilmektedir.^[25]

Çalışmada annesi yüksekokul/fakülte mezunu olan öğ-

rencilerin ADÖ'nün "gereken ilgiyi gösterme" alt boyutu puan ortalamalarının (1.67±0.15) diğer gruplara göre daha düşük olduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Bu bulgu anne eğitim düzeyi arttıkça, annenin çocuğuna gösterdiği ilginin daha iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Anne eğitim düzeyi ile çocuğa gösterilen ilginin incelendiği araştırmalarda farklı sonuçlar yer almaktadır. Kaya ve Yılmaz çalışmasında ise anne eğitim düzeyi ile kontrol odağı alt boyutları arasında bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır.^[27] Alisinanoğlu'nun çalışmasında ise eğitimin bireyin düşünme becerilerini harekete geçiren bir işleve sahip olduğu, daha ileri eğitim almış ebeveynlerin, karşısındakini anlama ve duygularını yönetme konusunda daha başarılı oldukları bildirilmektedir.^[26]

Araştırmada öğrencilerin RİDKOÖ puan ortalamasının 11.90±3.53 olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinde kontrol odağının araştırıldığı çalışmalarda bu bulguya benzer sonuçlar görülmektedir.^[27,28] Ayrıca çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kontrol odağı puan ortalamalarının (12.03±3.42) daha yüksek olduğu ancak gruplar arası farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$). Cinsiyet ile kontrol odağı arasında bir ilişkinin olmaması, üniversite öğrencilerinde yapılan bazı çalışmaların sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir.^[10,11,29,30] Çalışmamızda ayrıca, çekirdek ailede yaşayan öğrencilerin (11.70±3.47) diğer gruplara göre daha iç kontrol odaklı oldukları ancak aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu Öz ve Dil'in çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bu sonuçlara ek olarak öğrencilerin yaş, sınıf, medeni durum, sosyoekonomik düzey, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu ve akademik başarıları ile RİDKOÖ puanları arasında bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.^[12] Bu değişkenlerle RİDKOÖ arasında bir ilişki olmadığı bulgusu Şen ve Başer'in çalışmalarında da görülmektedir.^[29] Bundan başka Ponto'nun çalışmasında hemşirelik öğrencilerinde kontrol odağı ile okul doyumları arasındaki ilişki incelenmiş olup, iç kontrol odaklı öğrencilerin dış kontrol odaklı öğrencilere göre okuldan aldıkları doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre kontrol odağı puan ortalamalarının değişmediği saptanmıştır.^[17]

Öğrencilerin okul yıllarından doyum almaları, yüksek akademik başarılarına sahip olmaları ve mesleki uygulamalarını gerçekleştirirken iç denetim odaklı davranışlar sergilemeleri, onların kişisel ve mesleki başarılarına etki edebilmektedir. Nitekim hemşirelerin iş doyumunu üzerine yapılan çalışmalarda da, iç kontrol odaklı hemşirelerin iş doyumunun dış kontrol odaklı olanlara göre daha yüksek olduğu belirtilmektedir.^[32-34]

Sonuç olarak, çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin dış kontrol odağı algısına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bakımdan hemşirelik eğitiminde kontrol odağını, kendi-

ne güven, öz-saygı ve kişisel sorumluluk algısını olumlu yönde etkileyecek ve öğrencilerin akademik başarısının yükselmesine katkı sağlayacak eğitim programlarının planlanması önemlidir. Bu bağlamda müfredat planlamalarında öğrencinin daha etkili öğrenmesini sağlayabilmek için bireysel faktörlerin göz önünde bulundurulması, bu faktörleri harekete geçirecek öğrenme biçimlerine uygun öğretim etkinliklerinin organize edilmesi ve öğretimin kalitesini güçlendirecek yenilikçi stratejilerin eğitime entegrasyonu önemlidir. Çalışmada ADÖ'nün "gereken ilgiyi gösterme" ve "davranış kontrolü" alt boyutlarındaki puan ortalamalarının diğer boyutlara göre daha yüksek olduğu, öğrencilerin bu boyuttaki aile işlevlerini sağlıklı olarak algıladığı belirlenmiştir. Bu sonuç örneklem grubumuzun ergen yaş grubunda olmasından dolayı aileleriyle iletişim sorunu yaşadıklarını düşündürmüş ve aile içi/kişilerarası çatışmaların yönetimi, empati ve stresle başetme gibi konularda öğrencilerin geliştirilmesi için öğretim programlarında öğrencilere bu becerileri kazandıracak etkinliklere yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Literatürde bu tür becerilerin geliştirilmesinin öğrencinin akademik başarısının yükselmesine de katkı sağlayabileceği vurgulanmaktadır.^[2,24] Ayrıca öğrencilerin GAO ile ADÖ alt boyutları puan ortalamaları ve RİDKOÖ toplam puan ortalamaları arasındaki korelasyon incelenmiş ve sadece RİDKOÖ toplam puan ortalamaları ile ADÖ'nün "iletişim" alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuç öğrencilerin akademik başarıları, aile işlevselliği ve kontrol odakları arasında bir ilişki olmadığını göstermekle birlikte, ADÖ'nün "iletişim alt boyutu ile öğrencinin kontrol odağı arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu da belirtmektedir. Bu bulgu aile içi iletişim ne kadar sağlıklı olursa çocuğun iç kontrol odaklı olma özelliğinin o kadar artacağını da göstermesi bakımından oldukça önem taşımaktadır.

Kaynaklar

1. Koç M, Avşaroğlu S, Sezer A. Üniversite öğrencilerinin akademik başarıları ile problem alanları arasındaki ilişki. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2004;11:483-99.
2. Yıldırım İ. Akademik başarı yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2006;30:258-67.
3. Çitil M, İspir E, Söğüt Ö, Büyükkasap E. Fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin profilleri ve başarılarını etkilediğine inandıkları faktörler; K.S.Ü. örneği. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi 2006;8:69-81.
4. Voltan Acar N. Üniversite öğrencilerinin problemlerinin akademik başarıya etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1986;1:65-76.
5. İsmen A. Duygusal zeka ve aile işlevleri arasındaki ilişki. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2004;11:55-77.
6. Palabıyıkoglu R, Azizoğlu S, Özayar H, Berksun O. İntihar girişimi olan ve olmayan depresiflerin aile işlevselliği. Kriz Dergisi 1993;1:114-23.
7. Dağ İ. Rrotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği (RİDKOÖ)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliliği. Psikoloji Dergisi 1991;7:10-6.
8. Dağ İ. Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve psikopatoloji ilişkileri. Psikoloji Dergisi 1992;7:1-9.
9. Savaşır I, Şahin HN. Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: sık

- kullanılan ölçekler. Ankara: Özyurt Matbaacılık; 1997. s. 93-100.
10. Kulaksızoğlu A, Arıcak T. Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi. *Trakya Üniversitesi Dergisi Sosyal Bilimler C serisi* 2000;11:87-94.
 11. Dinçyürek S, Çağlar M, Silman F. Determination of the locus of control and level of assertiveness of the students studying in the TRNC in terms of different variables. 2009;1:12-22.
 12. Öz F, Dil S. Hacettepe üniversitesi hemşirelik yüksekokulu ı. ve iv. sınıf öğrencilerinin denetim odağını etkileyen faktörler ve eleştirel düşünme gücü ile ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2003;2:27-40.
 13. Şahin Hisli N, Basım N, Çetin F. Kişiler arası çatışma çözme yaklaşımlarında kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2009;20:153-63.
 14. Sardoğan M, Kaygusuz C, Karahan F. Bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının üniversite öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2006;2:184-94.
 15. Basım HN, Çetin F, Meydan HC. Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kontrol odağının rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2009;21:57-69.
 16. Diesterhaft K, Gerken K. Self-concept and locus of control as related to achievement of junior high students. 1983;1:367-75.
 17. Ponto MT. Relationship between students locus of control and satisfaction british journal of nursing. 1999;8:176-81.
 18. Rockstraw LJ. Self-efficacy, locus of control and the use of simulation in undergraduate nursing skills acquisition. Dissertation, Drexel University, 2006.
 19. Parkes KR. Locus of control cognitive appraisal and coping in stressful episodes, *journal of personality and social psychology* 1984;46:655-68.
 20. International Council of Nurses. "Delivering quality, serving communities: nurses leading care innovations" press release, <http://www.icn.ch/publications/2009-delivering-quality-serving-communities-nurses-leading-care-innovations>. (Erişim tarihi: 05.04.2011)
 21. Özdamar K. Paket programlar ile istatistiksel veri analizi. 2. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi; 1999.
 22. Bulut I. Aile değerlendirme ölçeği el kitabı. Ankara: Özgüneli Matbaası; 1990.
 23. Kalyancıoğlu D, Kutlu Y. Ergenlerin aile işlevi algılarına göre uyum düzeyleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2010;18:56-62.
 24. Gordon T. Etkili anababa eğitimi (E.A.E.) aile iletişim dili. İstanbul: Sistem Yayıncılık; 1996. s. 28-84.
 25. Keçeli-Kaysılı B. Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara: Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* 2008;9:69-83.
 26. Alisinanoğlu F. Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Çocukların denetim odağı ile anne tutumları). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2003;1:97-108.
 27. Yılmaz A, Kaya H. Relationship between nursing students' epistemological beliefs and locus of control. *Nurse Education Today* 2010;30:680-6.
 28. Akın S, Güngör İ, Mendi B, Şahin N ve ark. Üniversite öğrenimlerini sürdüren hemşirelik bölümü öğrencilerinin problem çözme becerileri ve iç-dış kontrol odağı algısı. *HEAD* 2007;4:30-6.
 29. Şen H, Başer G. Farklı eğitim yöntemlerinin öğrencinin yaratıcı düşünme ve kontrol odağı üzerine etkisi. 1st International & 5 th National Nursing Education Congress (19-21 Eylül 2001). Nevşehir: Abstract Book; 2001. s. 43.
 30. Yağışan N, Sünbül MA, Yücalan ÖB. Müzik bölümü öğrencilerinin benlik imgeleri ve denetim odaklarının incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2007;22:243-62.
 31. Dinçyürek S, Çağlar M, Silman F. Determination of the locus of control and level of assertiveness of the students studying in the trnc in terms of different variables. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2009;1:12-22.
 32. Campbell LK. A Comparison of levels of job satisfaction between internal and external locus of control nurses, <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/9965838>. (Erişim tarihi: 02.04.2011).
 33. Frost TF, Wilson HG. Effect of locus of control and a-b personality type on satisfaction within the health care field. *psychological reports* 1983;53:399-405.
 34. Jain VK, Lall R, McLaughlin DG, Johnson WB. Effect of locus of control occupational stress and psychological distress on job satisfaction among nurses. *Psychological Reports* 1996;78:1256-8.